

ВАСИЛЬ ГРЕНДЖА-ДОНСЬКИЙ І РОЗВИТОК ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАКАРПАТТІ 20–30-х рр.

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (37) 2017

УДК 821.161.2-1(477.87) «1920/1930»:792

Шетеля В. Василь Гренджа-Донський і розвиток театрального мистецтва на Закарпатті 20–30-х рр.; 13 стор.; кількість бібліографічних джерел – 23; мова – українська.

Анотація. У статті досліджено діяльність В. Гренджі-Донського, пов'язану з розвитком театрального мистецтва на Закарпатті 20–30-х рр. XX ст.. Своєю активною діяльністю у сфері розвитку театру В. Гренджа-Донський сприяв появі на Закарпатті високопрофесійного українського національного театру, чим утверджував національну самосвідомість закарпатців та підтримував державотворчі процеси в краї.

Ключові слова: театр, національна свідомість, патріотичне виховання, театральна критика, антиукраїнська політика.

Період 20–30-х рр. в історії Закарпаття позначився піднесенням в усіх сферах культурно-мистецького життя краю. Поштовхом для цього стало створення сприятливої суспільно-політичної атмосфери в умовах сусідньої слов'янської держави – Чехословаччини, до складу якої 10 вересня 1919 р. ввійшли закарпатські землі після їх тисячолітнього мадярського уярмлення. В цей час відроджується література, активно розвивається крайова періодика, освіта, налагоджується видавнича діяльність, створюється і широко функціонує культурно-громадське товариство «Просвіта», розгортається театральний рух.

Важливу роль у культурно-мистецькому житті Закарпаття, а отже й у його національно-патріотичному поступі відіграв В. Гренджа-Донський, котрий розпочав свою діяльність поетичними збірками «Квіти з тернєм» та «Золоті ключі» (1923), що стали першими виданнями українською народною мовою на Закарпатті. Та це була тільки одна грань його громадської діяльності. Дочка митця Зірка Гренджа-Донська з цього приводу доречно зазначила: «Зацікавлення поета не кінчалось на літературі. Його цікавило все культурне і політичне життя в країні і він хотів бути його частиною в кожному аспекті» [22, с. 134]. Тому вже з початку 20-х рр. В. Гренджа-Донський – член головного відділу товариства «Просвіта», активний публіцист, котрий не лише публікував свої статті на сторінках найпопулярніших тогочасних періодичних видань, але й редагував ці видання, засновник Товариства українських письменників і журналістів Підкарпатської Русі. Митець часто брав участь у проведенні святкувань різних пам'ятних дат і ювілеїв, де виголошував промови, декламував свої вірші. Він також цікавився і життям молоді, брав активну участь у роботі Пласту, щороку відвідував пластові табори.

Особливої уваги заслуговує діяльність В. Гренджі-Донського у сфері театрального мистецтва, в якому він убачав надпотужний виховний потенціал, покладаючи на театр величезні

надії у справі національно-патріотичного піднесення рідного краю. Його публіцистичний доробок і мемуаристика містять значну частину статей, присвячених життю закарпатського театру та його визначних діячів, а також ґрунтовні рецензії на театральні вистави. Ці матеріали дали підстави дослідникам історії крайового театру назвати В. Гренджу-Донського одним із перших театральних критиків на Закарпатті [4, с. 24; 3, с. 26; 20, с. 126]. Театрознавець В. Андрійцо в інтерв'ю для газети «Новини Закарпаття» зазначив, що найбільшу театрознавчу спадщину періоду міжвоєнного двадцятиліття залишив для нас саме В. Гренджа-Донський, який, на думку дослідника, «і є основоположником театральної критики на Закарпатті» [7, с. 14]. З цього приводу не можемо не згадати «Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року» Ю. Шерегія, бо саме автор «Нарису», між іншим, засновник театру «Нова Сцена» й друг В. Гренджі-Донського, зберіг більшість рецензій митця і надав їх для передруку в 9-му томі дванадцятитомного видання творів.

Український актор, режисер, театральний педагог Гнат Ігнатович у своїй ґрунтовній праці з історії крайового театру поміж іншим, не вдаючись до детального аналізу, дає загальну характеристику драматургії В. Гренджі-Донського, вказує на тісний зв'язок митця з театром, його виступи у пресі як рецензента, як театрального діяча та перекладача драматичних творів [20, с. 125–126]. Більш поглиблено Г. Ігнатович аналізує всього декілька статей та рецензій [20, с. 150, 157–158, 222–223, 228].

Дослідник закарпатського театру Й. Баглай у 90-х рр. минулого століття в ряді статей звернув увагу на причетність В. Гренджі-Донського до театрального руху на Закарпатті [2; 3; 4; 5]. Науковець робить загальний огляд діяльності митця, пов'язаної з театром, згадує його статті, рецензії й драматичні твори [4], детальніше зупиняється лише на кількох рецензіях [2; 3], аналізує доповідь В. Гренджі-Донського про Миколу Садовського [5].

Театральній темі в публіцистиці В. Гренджі-Донського присвячена також стаття сучасної дослідниці О. Барчан, котра зазначає, що митець у першу чергу сприймав театр не як відокремлений, самодостатній вид мистецтва, а як сферу життєдіяльності, що підпорядкована національним інтересам народу, сприймав його як засіб виховання, як трибуну рідного слова [6, с. 162].

Отже, наведені вище дослідження з історії крайового театру, які вказують на безпосередню причетність В. Гренджі-Донського до театрального руху на Закарпатті, засвідчують необхідність більш поглибленого вивчення цієї грані його культурно-громадської діяльності, яка донині ще не отримала систематичного, концептуального висвітлення у науковій літературі та осмислення її в контексті всієї діяльності і творчості митця.

Перший сталий професійний український театр під назвою «Руський театр товариства "Просвіта" в Ужгороді» було створено в грудні 1920 р. з ініціативи Музично-драматичного товариства «Кобзар», яке на чолі з Романом Кирчевим заявило готовність зліквідуватись і всі свої сили віддати постійному українському театру під «фірмою» «Просвіти» [23, с. 52]. Вже 15 січня 1921 р. відбулося урочисте відкриття театру в Ужгороді, яке стало справжнім національним святом. «Найкраща ера українського театру в Ужгороді, його буйний розквіт», за словами Ю. Шерегія, починається з приїзду до Ужгорода 1921 р. таких українських театральних величин як Микола Садовський та Олександр Загаров [23, с. 68].

Саме кінець 1921 р. є моментом появи В. Гренджі-Донського на шляху крайового театрального поступу. 19 грудня відбулося святкування 40-ліття сценічної діяльності М. Садовського. У звітах місцевої преси подано імена всіх жертводавців на цей ювілей. Серед них зафіксовано і скромну пожертву В. Гренджі-Донського сумою в 10 чеських крон [23, с. 77]. Цей факт засвідчує активну свідому громадянську позицію та небайдужість митця до згаданих подій, його бажання зробити, хай і невеликий, та все ж власний вклад у спільну справу.

З того часу В. Гренджа-Донський все частіше й активніше долучається до театрального руху в краї. Так митець очолив аматорський театральний гурток під назвою «Веселка», який було організовано наприкінці літа 1925 р. з доручення «Просвіти». Разом з іншими аматорськими колективами «Веселка» своїми виставами «будила свідомість молоді, активізувала її в культурному напрямі, удосконалювала українську мову молоді, вчила її любити, любити пісню та свій танець, рідну музику і відкривала майбутні театральні таланти», з яких «вийшли професійні актори та режисери аматорських гуртків на селах, читальнях і школах Закарпатської України» [23, с. 153]. 20 грудня 1925 р. «Веселка» в міському театрі вже дала свою першу виставу «На перші гулі»

С. Васильченка. У рецензії до вистави знаходимо таку інформацію: «Ролю Савка прецизно (*точно* – В. Ш.) провів п. Гренджа-Донський, це прекрасний артист-резонанс» [23, с. 153]. Отже, як бачимо, митець не лише очолював аматорський гурток, але й відзначився акторською грою, яка справила враження і була оцінена позитивно.

У цей же час, у грудні 1925 р., на засіданні дирекції Руського театру до її складу внесено і затверджено кандидатури В. Желтвая і В. Гренджі-Донського [1, с. 154]. З того моменту в різні роки протягом усього міжвоєнного двадцятиліття В. Гренджа-Донський входив до складу театральної управи спочатку Руського Театру, а згодом і театру «Нова Сцена», був членом спеціальних комісій з реорганізації театральної трупи (у зв'язку з фінансовими труднощами) та комісії для відбору репертуару.

Цінним джерелом для розуміння ставлення В. Гренджі-Донського до закарпатського театру є його статті й рецензії, що друкувалися на сторінках крайової періодики («Свобода», «Наша земля», «Українське слово», «Нова свобода») і завжди викликали широкий резонанс громадськості [1, с. 8]. У цих публікаціях В. Гренджа-Донський порушує важливі проблеми театрального життя, вказує мету, завдання й функції театру та засвідчує результати його дієвої сили в національно-патріотичному відродженні рідного краю.

У статті «В п'яту річницю існування театру», опублікованій у газеті «Свобода» 18 березня 1926 р., митець робить короткий огляд постановок опери П'єтро Масканьї «Кавалерія рустікана», оперети Жака Оффенбаха «Заручини при лямпашах», комедії Івана Карпенка-Карого «Чумаки», оперети Карла Целлера «Пташник з Тиролю» та ін. Автор статті дає високу оцінку всіх постановок, які, на його думку, демонструють, «що маємо перед собою театр, яким можемо гордитися-пишатися» [10, с. 144]. Найбільший недолік, за словами В. Гренджі-Донського, полягає у відсутності в залі театру «тих всіх інтелігентів, які мають добрі місця праці – високі посади, які уважають себе великими патріотами, які і про автономію "глаголюють", а як прийде до діла, то ховаються на піч і не показують носа» [10, с. 144]. Митець гостро засуджує своїх сучасників, які байдужі до рідного, українського, а «як щось є чуже, то один перед другим біжить, щоб показати себе, або тому, щоб ласки не втратити, або від культури не відстати» [10, с. 145]. За приклад для таких «вірних синів Підкарпатської Русі» автор ставить молодь і простих селян, які вміють цінувати свою культуру, своє слово, ходять до театру, дякують за вистави.

Резонансною в театральному житті Закарпаття стала постановка на ужгородській сцені Руського театру 20 та 21 березня 1926 р. опери світового масштабу «Фавст» французького композитора Шарля Гуно. Детальну рецензію на виставу подав В. Гренджі-Донський. Митець зауважує, що

постановка «Фавста» – це великий крок, на який відважиться не кожен провінційний театр. Автор зазначає, що навіть мадярські театри в Ужгороді не ризикнули зіграти оперу Гуно, незважаючи на їх матеріальні можливості та підтримку публіки. В. Гренджа-Донський із сумом констатує, що мешканці головного міста Срібної Землі змадяризovanі й не цікавляться життям Руського театру. Саме тому йому дуже бракує матеріальної підтримки з боку театральної публіки. Та все ж рецензент зазначає, що народна просвіта йде вперед, а театр, хоч і помалу, але все-таки завойовує свою публіку, яка високо цінує його діяльність [9, с. 254]. В. Гренджа-Донський уважає постановку «Фавста» етапною подією в історії Руського театру та в історії культурного відродження краю і засвідчує, що вистава викликала сенсацію і подив в Ужгороді, чим піднесла театр на найвищий ступінь його розвитку, зробила його «святиною рідної пісні» [9, с. 255].

Важливою, на наш погляд, є опублікована на сторінках «Свободи» 6 жовтня 1927 р. рецензія В. Гренджі-Донського, яка розкриває ідейні позиції її автора щодо театрального репертуару. Це відгук на вистави «Свекор» Степана Васильченка, «На Волзі» Аркадія Аверченка та «Щасливчик Беппо» Марії Франчіч, поставлені 2 жовтня. Цікавим тут є особисте ставлення митця до таких вистав, які він, попри позитивні оцінки, називає «дурничками» і зазначає, що виховними їх не вважає [8, с. 258]. З цих слів можемо зробити висновок, що першою і найголовнішою функцією театру критик бачить виховання, а не розважання.

В. Гренджа-Донський у складний період боротьби Руського театру за життя активно виступав на сторінках крайової преси зі своїми публікаціями, в яких відверто засуджував чеську політику в галузі культури. У ряді статей «Як підпирають у нас руську культуру» («Свобода», 7.02.1929 р.), «Український театр» («Українське слово», 15.04.1932 р.) та «Мачушині діти» («Українське слово», 15.02.1933 р.) митець наводить обурливі факти фінансових махінацій щодо Руського театру з боку держави, які, зрештою, призвели до його банкрутства [19, с. 72; 12, с. 98], засуджує своїх сучасників за байдуже ставлення до рідної культури [17, с. 4]. На жаль, всі спроби пробудження громадськості до активної участі в житті театру не давали необхідних результатів. Навесні 1934 р. Руський театр вже не проявляв жодної діяльності [23, с. 240].

На початку того ж 1934 р. місцеві молоді сили на чолі з Юрієм Сопком створюють Руський театр ім. М. Садовського [23, с. 248]. В. Гренджа-Донський продовжує брати активну участь у театральному житті, співпрацює з новоствореним театром, рецензуючи постановки, збагачує театральний репертуар перекладом драми Людвика Гарцера «Морфій» у співавторстві з Я. Барничем. Театр завершив перший сезон і влітку 1935 р. через ті ж

фінансові нестатки, на жаль, припинив своє існування.

Одночасно поряд з Руським театром ім. М. Садовського влітку 1934 р. з ініціативи Крайового Уряду в Ужгороді розпочався безкоштовний одномісячний підготовчий театральний курс, який по завершенню продовжив свою діяльність як шестимісячна драматична школа, що відкрила свій сезон 1934/35 рр. Впровадження цього курсу спочатку подавало великі надії для розвитку театральництва краю. Та вже після перших вистав стало зрозуміло, що з початком театральних курсів, як небезпідставно зазначає Ю. Шерегій, почалася урядова русифікація театральництва Закарпатської України [23, с. 252]. Справа в тому, що директором курсів поставили артиста Московського художнього театру емігранта П. Алексєєва, викладачами призначили теж в основному російських емігрантів, більшу частину репертуару склали вистави російською мовою. Дуже швидко стало зрозумілим, що драматичною школою глядач не зацікавлений.

В. Гренджа-Донський, котрий уважно стежив за цими подіями, виступив у газеті «Українське слово» за 27 лютого 1936 р. зі своєю статтею під назвою «Драматична школа нікому не потрібна», в котрій приходиться до категоричних висновків: «Ця школа в нинішній формі нічого доброго нам принести не може. Українські п'єси вона не буде грати, а на її тарабарщину ми не цікаві. Шкода проб з такою драматичною школою і мовою». І далі радить: «Як вже хочете мати драматичну школу, заведіть там українську мову та дайте до неї українських доповідачів і режисера-українця» [11, с. 179].

Незважаючи на загальне невдоволення, на основі другого курсу драматичної школи урядові сили 11 березня 1936 р. все ж таки заснували «Дружество Земського Подкарпатурського Народного Театра» в Ужгороді. Цей театр у сезоні 1936/37 рр. провів гастрольний тур містами й селами Закарпаття. Всі вистави закінчувалися протестами глядачів, котрі не бажали слухати зі сцени чужу мову, або жакливо понівечену рідну. Як зазначає Ю. Шерегій, «почалася боротьба за мову, за душу і майбутнє українського театру» [23, с. 285].

Ще задовго до створення «Друщества ЗПНТ» в Хусті активно почала розгортати свою діяльність «Нова Сцена» – драматична секція Крайового хору при Пласті, яка була створена з ініціативи братів Юрія та Євгена Шерегіїв і стояла на засадах українства. В. Гренджа-Донський співпрацював із «Новою Сценою», вбачаючи в ній великий потенціал у справі культурного й національного відродження Закарпаття. На початку липня 1938 р. митець опублікував у газетах «Українське слово» та «Нова свобода» звернення під назвою «Справа нашого українського театру – До відома нашого громадянства!», в якому зазначалося, що «останні загальні збори, які відбулися

дня 27-го VI. 1938 р. в Ужгороді, постановили, що репрезентантом театрального мистецтва українців (русинів) на Підкарпатті є тільки "Український Театр Нова Сцена" і що "Карпаторусській театр", або його українську секцію, яку аж тепер хочуть робити, за репрезентанта нашого театрального мистецтва признати абсолютно не можна» [16, с. 180]. У зверненні також ідеться про те, що «збори домагалися і домагаються, щоб усі краєві й державні підмоги (субвенції), призначені для піднесення, піддержання театрального мистецтва, були уділювані в цілості тільки дружеству "Український Театр Нова Сцена в Ужгороді"» [16, с. 180]. Звернення за «Український Театр Нова Сцена, дружество з обмеженою порукою» підписали Августин Волошин, Михайло Брашайко, Микола Долинай, В. Гренджа-Донський, Юліан Ревай, Володимир Бірчак, Віктор Желтвай, Ірина Невицька, Євген Шерегій 29 червня 1938 р. в Ужгороді. Це звернення стало наслідком свідомого волевиявлення українського населення Закарпаття.

Театральний сезон 1937/38 рр. став для двох конкуруючих театрів – «Дружества ЗПНТ» та «Нової Сцени» – вирішальним. Перший, продовжуючи вести обраний курс на русифікацію краю, остаточно відвернув від себе публіку і був приречений на занепад. Другий, завершивши сезон і здобувши великий успіх із гастролями у Празі, змінив свою стару назву Товариство «Нова Сцена» на зареєстровану нову – «Український Театр "Нова Сцена"», котрий став першим театром на Закарпатській Україні з такою назвою.

Особливу увагу у своїх публікаціях звертає В. Гренджа-Донський на провідних театральних діячів – Р. Кирчева [18], М. Садовського [15], М. Аркаса [14], братів Шерегіїв [12] та ін., які найбільше сприяли становленню й розвитку театрального мистецтва на Закарпатті. Митець висловлює щирий захват з приводу діяльності згаданих артистів і зазначає: «З подивом треба приглядатися до тої гігантської праці і жертвенности, що ці люди несуть на своїх плечах, жертвуючи своє здоров'я, весь свій вільний час і свій гріш якраз для того, щоб удержати театральну трупу. <...> Скільки відданости, скільки жертвенности, патріотичного почуття треба для того, щоб без жадної чужої допомоги вдержати театр і давати вистави» [12, с. 183].

На нашу думку, вартим уваги є і факт перекладацької діяльності В. Гренджі-Донського в тандемі з режисером і диригентом Руського театру товариства «Просвіта» Я. Барничем, здійснювану для потреб закарпатських українських театрів. Спільними зусиллями вони виконали переклади з німецької мови чотирьох творів: вже згадувані

драму Л. Гарцера «Морфій» та оперету в 3 діях В. Колло «Барон Кіммель», а також «Пташник з Тиролю» К. Целлера та «Пергач» Й. Штрауса. Ці переклади, як зазначає Андрій Пестременко, зроблено таким способом, що Я. Барнич перекладав дослівно німецькі тексти українською мовою, а В. Гренджа-Донський їх шліфував, надаючи перекладам естетичну вартість [21, с. 138].

Таким чином, можемо резюмувати, що у багатогранній діяльності В. Гренджі-Донського важливе місце займає крайовий театральний рух. У театрі митець вбачає досконалий інструмент у справі соціального, національно-патріотичного, й духовно-культурного виховання закарпатців. Саме тому він активно долучається до театрально-мистецького життя краю 20–30-х років, співпрацює з Руським театром товариства «Просвіта», Руським театром ім. М. Садовського, товариством «Нова Сцена», керує аматорським драматичним гуртком «Веселка», виступає референтом у театральних справах, бере участь у роботі реорганізаційних та репертуарних комісій, пробує себе на сцені як актор-аматор, здійснює у співавторстві переклади творів світової літератури для театрального репертуару, пише оригінальні драматичні твори. Крім того, В. Гренджа-Донський активно виступає в крайовій пресі зі своїми статтями й рецензіями, в котрих підносить значення театру як трибуни народної культури, визначає його мету, завдання й функції, вказує на виховний потенціал театру. Автор публікацій робить детальні огляди театральних вистав, дає аналіз акторської майстерності як професійних артистів, так і артистів-початківців, виокремлює серед театральних діячів такі гідні поваги й захоплення знакові постаті, як Р. Кирчів, М. Садовський, М. Аркас, брати Шерегії, котрі в складних суспільно-політичних умовах своєю самовідданою жертвовною працею витворили та розвивали український театр на Підкарпатській Україні. Одночасно митець гостро критикує офіційну владу, котра своєю антиукраїнською політикою свідомо доводила крайовий український театр до банкрутства. У ряді статей автор сміливо викриває махінації у сфері державного фінансування крайового театральництва. Також митець постійно апелює до свідомості своїх земляків, особливо інтелігенції, котра в такий вирішальний для краю час залишається байдужою до рідної культури.

Своєю активною діяльністю у сфері театральництва В. Гренджа-Донський посприяв появі на Закарпатті наприкінці 30-х рр. високопрофесійного українського національного театру, чим спричинився до утвердження національної самосвідомості закарпатців та долучився до державотворчих процесів краю.

Література

1. Андрійцо В. Руський театр Товариства «Просвіта» в Ужгороді (1921–1929). Перший український професійний театр на Закарпатті: Монографія / Василь Андрійцо. – Ужгород : Гражда, 2012. – 232 с.

2. Баглай Й. «Запорожець за Дунаєм не вмирає...» (Василь Гренджа-Донський про оперу Семена Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм» на закарпатській сцені) / Йосип Баглай // *Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси)*. – Ужгород, 1997. – С. 33–35.
3. Баглай Й. Василь Гренджа-Донський – театральний критик / Йосип Баглай // *Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси)*. – Ужгород, 1997. – С. 25–28.
4. Баглай Й. Василь Гренджа-Донський і театр / Й. Баглай // *Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси)*. – Ужгород, 1997. – С. 24–25.
5. Баглай Й. Василь Гренджа-Донський про Миколу Садовського (До 140-річчя від дня народження Миколи Карповича Садовського) / Йосип Баглай // *Із театром – сорок років (статті, рецензії, нариси)*. – Ужгород, 1997. – С. 39–42.
6. Барчан О. Театральна тема в публіцистиці В. Гренджі-Донського / Олеся Барчан // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологічна*. – Ужгород, 2005. – Вип. 12. – С. 161–163.
7. Горват В. «Наша театрознавча мізерія...» (Інтерв'ю з Василем Андрійцем) / Василь Горват // *Новини Закарпаття*. – 2015. – 15 берез. (№ 32/33). – С. 14, 16.
8. Гренджа-Донський В. «Вечір мініатюр» [Рецензія] // *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. IX : Публіцистика. – 1989. – С. 257–258.
9. Гренджа-Донський В. «Фавст» в Ужгороді [Рецензія] // *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. IX : Публіцистика. – 1989. – С. 254–256.
10. Гренджа-Донський В. В п'яту річницю існування театру // *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. XII : Додаткові твори. Бібліографія. – 1992. – С. 144–145.
11. Гренджа-Донський В. Драматична Школа нікому не потрібна / Василь Гренджа-Донський // *Українське слово*. – 1936. – 27 лют. (Ч. 8). – С. 4.
12. Гренджа-Донський В. Критика на «Самокритику» // *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. IX : Публіцистика. – 1989. – С. 183.
13. Гренджа-Донський В. Мачушині діти // *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. IX : Публіцистика. – 1989. – С. 98.
14. Гренджа-Донський В. Микола Аркас // *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. IX : Публіцистика. – 1989. – С. 203.
15. Гренджа-Донський В. Микола Садовський, один із творців українського театру // *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. IX : Публіцистика. – 1989. – С. 376–385.
16. Гренджа-Донський В. Справа нашого українського театру // *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. IX : Публіцистика. – 1989. – С. 180–181.
17. Гренджа-Донський В. Український театр / Василь Гренджа-Донський // *Українське слово*. – 1932. – 15 квіт. (Ч. 5). – С. 4.
18. Гренджа-Донський В. Ювілейна вистава д-ра Кирчева // *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. IX : Публіцистика. – 1989. – С. 82.
19. Гренджа-Донський В. Як підпирають у нас руську культуру // *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. IX : Публіцистика. – 1989. – С. 72.
20. Ігнатюк Г. Від гасниці до рампи : Нариси з історії українського театру на Закарпатті: у 2-х кн. / Гнат Ігнатюк. – Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2008–2011. – Кн. 1. – 2008. – 344 с.
21. Пестременко А. Переклади В. Гренджі-Донського // *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. XI : Похорон поета. Огляд творчості поета. – 1990. – С. 138–139.
22. *Твори Василя Гренджі-Донського : у 12 т. / В. Гренджа-Донський*. – Видання Карпатського Союзу, Інк. Відділ у Вашингтоні, Д.К., 1981 – 1992. – Т. X : Спогади. Листи. – 1988. – 518 с.
23. Шереті Ю.-А. Нарис історії українських театрів Закарпатської України до 1945 року / Юрій-Августин Шереті ; редакція і вступ. ст. В Маркуся і В. Ревуцького. – Записки НТШ : Історико-філологічна секція. – Т. 218. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто; Пряшів; Львів: Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі, 1993. – 414 с.

Виктор Шетеля

**ВАСИЛИЙ ГРЕНДЖА-ДОНСКИЙ И РАЗВИТИЕ ТЕАТРАЛЬНОГО ИСКУССТВА
НА ЗАКАРПАТЬЕ В 20-30-е гг.**

Аннотация. В статье исследована деятельность В. Гренджи-Донского, связанная с развитием театрального искусства в Закарпатье 20-30-х гг. Своей активной деятельностью в области развития театра В. Гренджа-Донский способствовал появлению а Закарпатье высокопрофессионального украинского национального театра, тем самым утверждая национальное самосознание закарпатцев и поддерживая процессы создания государственности в крае.

Ключевые слова: театр, национальное сознание, патриотическое воспитание, театральная критика, антиукраинская политика.

Viktor Shetelja

**VASYL GRENDZHA-DONSKY AND DEVELOPMENT OF THEATER ART
IN TRANSCARPATHIA 20-30's.**

Summary. The article studies the activities of V. Grendzha-Donsky, connected with the development of theatrical art in Transcarpathia in the 20–30-s. His active work in the field of theater V. Grendzha-Donsky contributed to the emergence of highly Ukrainian Transcarpathian National Theater, affirmed the national consciousness and supported the statehood formation process in the province...

Key words: theater, national consciousness, patriotic education, theater critic, anti-Ukrainian policy.

Стаття надійшла до редакції 10.04. 2017 р.

Шетеля Віктор – аспірант кафедри української літератури ДВНЗ «Ужгородський національний університет».